

УДК 1:316(477)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.60.21>

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ДЕМОДЕРНІЗАЦІЇ У ПОСТРАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В'ячеслав Сьомик

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
кафедра соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики
вул. Пирогова, 9, 01601, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0000-3984-1438>*

Стаття присвячена філософсько-теоретичному аналізу феномену демодернізації в українському та ширшому східноєвропейському контексті. Вона виходить з припущення, що демодернізація є не простим регресом, а складним діалектичним процесом, у якому взаємодіють суперечливі модернізаційні та антимодернізаційні тенденції. Метою дослідження було з'ясувати сутність демодернізації, виявити її ключові детермінанти та оцінити наслідки для суспільного розвитку. Методологія ґрунтується на концептуальному аналізі, історико-порівняльному підході, системному та критичному аналізі, що дало змогу інтегрувати соціально-філософські, демографічні, політико-економічні та культурологічні дані. У статті показано, що політична непослідовність, демографічні зсуви, інформаційні війни та деградація інституцій формують сприятливий ґрунт для демодернізаційних процесів. Водночас освіта, наука й технологічні інновації мають потенціал стати контрдією цим тенденціям, якщо будуть забезпечені системною підтримкою та інтегровані у стратегію «адаптивної модернізації». Автор наголошує на необхідності критично-деколоніального переосмислення просвітницьких цінностей, що дозволить трансформувати демодернізацію з загрози на ресурс оновлення. Отримані результати свідчать про потребу у формуванні «керованої множинності» модерностей, яка передбачає селективне стимулювання інновацій, прозорі механізми підзвітності та розвинену інформаційну гігієну. Запропоновані теоретичні висновки можуть бути використані для розроблення державних і громадських політик, спрямованих на запобігання регресивним сценаріям і зміцнення інституційної стійкості суспільства. Показано, що стратегічне управління множинністю модерностей вимагає «адаптивної модернізації», що інтегрує просвітницькі цінності з критично-деколоніальним баченням і чіткими індикаторами прогресу. Такий підхід передбачає селективне стимулювання інновацій, розбудову інформаційної гігієни та протидію інституційному регресу через прозорі механізми контролю й підзвітності. Реалізація цих заходів можлива лише за умови широкої суспільної коаліції, що об'єднує державу, академічний сектор і громадянське суспільство. Успіх означатиме трансформацію демодернізації з екзистенційної загрози на ресурс критичного оновлення.

Ключові слова: демодернізація, множинні модерності, адаптивна модернізація, освіта, соціальна відповідальність.

Вступ. Тривалий час розвиток пострадянських країн розглядали у термінах «транзиту», під яким розумівся колективний перехід від тоталітарного минулого до демократії та ринкової економіки; очікувалося утвердження єдності пострадянських і західних модерностей та постановня єдиної «Великої Європи» від Лісабона до Владивостока. Проте з часом ці оптимістичні сподівання потьмяніли: траєкторії розвитку багатьох країн Східної Європи та Євразії відхилилися від прогнозованого курсу. У відповідь для опису нових реалій ХХІ сторіччя було запропоновано поняття «деמודернізація» – зворотний розвиток сучасного суспільства, що приводить до встановлення ладу зі змішаними елементами

попередніх і новітніх етапів модернізації. Таким чином, демодернізація концептуалізує явище суспільного регресу, яке кидає виклик лінійній моделі прогресу та уніфікованій логіці модернізації.

Поняття демодернізації вперше з'явилося у західній соціології для позначення локальних реакцій проти модернізації – зокрема протестних субкультур та релігійних спільнот, що протистояли секулярним тенденціям. Наприкінці ХХ сторіччя окремі теоретики (Ален Турен та Шмуель Айзенштадт) намагалися включити цей концепт до ядра соціальної теорії, утім у західному дискурсі він залишався периферійним. Натомість у Східній Європі термін «демодернізація» набув популярності серед інтелектуалів, що прагнули пояснити відхилення постсоціалістичних суспільств від очікуваних траєкторій розвитку. Після 2000-х рр., на тлі відродження авторитаризму (правління В. Путіна в Росії, режим В. Януковича в Україні) та загальносуспільного консервативного повороту, дослідники все частіше вдавалися до поняття демодернізації для інтерпретації цих регресивних процесів. Воно застосовувалося для аналізу згорання демократичних реформ, стагнації ринкової економіки та реставрації патріархально-клієнтелістських структур, що позначилося у ряді пострадянських країн на початку ХХІ століття.

Сучасний філософський дискурс наголошує на нелінійності та суперечливості процесів модернізації, акцентуючи на постійній присутності ризиків демодернізації. Зокрема, емпіричні дослідження ціннісних зрушень у країнах Східної Європи показали парадоксальне поєднання модернізаційних і демодернізаційних тенденцій в рамках одного історичного періоду. Поступове зростання добробуту й відчуття екзистенційної безпеки сприяють утвердженню емансипативних (про-модернізаційних) цінностей, тоді як соціально-економічні кризи та втрата почуття безпеки ведуть до посилення матеріалістичних орієнтацій і запиту на стабільність, підвищуючи небезпеку демодернізації. Як результат, модернізація і демодернізація здатні розгортатися одночасно, відображаючи антиномії сучасного розвитку та загрозу втрати здобутків модерну. Вартим уваги є і постколоніальний підхід: з точки зору деколоніальної критики, західна Модерність несе в собі «колоніальність влади, знання і буття», нав'язуючи власні універсалії. Відтак, відмова від західноцентричних моделей розвитку може трактуватися не лише як регрес, але і як спроба подолати колоніальні структури – своєрідна «демодернізація» заради деколонізації мислення та техніки. Нарешті, демодернізація проявляється і як цілеспрямована практика: так, С. Грем говорить про «навмисну демодернізацію» інфраструктури в сучасних війнах, коли шляхом авіаударів та саботажу противнику «вимикають» міста – знеструмлюють, руйнують комунікації, повертаючи життя до доіндустріального стану. Подібну стратегію застосовує й Росія на окупованих українських територіях, здійснюючи повзуче знищення економічного потенціалу краю: демонтаж та вивезення обладнання з заводів, деградація промисловості й інфраструктури призводять до відкотів у розвитку, що правомірно назвати «повзучою демодернізацією» регіону. Усі ці факти свідчать, що феномен демодернізації є багатовимірним і набуває особливої актуальності для філософії історії та соціальної теорії, адже спонукає переосмислити уявлення про поступ, модерність і цивілізаційний розвиток у ХХІ сторіччі.

Мета дослідження полягає у філософсько-теоретичному аналізі феномену демодернізації в сучасному суспільстві. Зокрема, робота спрямована на розкриття сутності поняття «демодернізація», виявлення його концептуальних витоків та осмислення наслідків демодернізації для розвитку соціуму.

Основними завданнями дослідження є: проаналізувати еволюцію теорій модернізації та визначити місце феномену демодернізації в цих теоріях; з'ясувати передумови

виникнення демодернізаційних процесів на пострадянському просторі; охарактеризувати вплив демодернізації на ціннісні орієнтації, соціальні інститути і технологічний прогрес. Виконання цих завдань дозволить цілісно оцінити демодернізацію як теоретичну проблему і суспільну реальність, а також окреслити її філософське значення в контексті множинних модерностей сучасного світу.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході з використанням комплексу теоретичних методів. Застосовано методи аналізу і синтезу для вивчення філософської та соціологічної літератури з теми, а також концептуальний аналіз ключових понять модернізації і демодернізації. Історико-порівняльний метод використано для простеження генези і еволюції ідеї демодернізації у різних суспільно-історичних контекстах, що дозволяє співставити західні та східноєвропейські траєкторії розвитку. Системний підхід унаочнює взаємозв'язок демодернізаційних процесів з економічними, політичними та культурними факторами, виявляючи їхнє місце в загальній динаміці суспільних змін. Крім того, використано методи критичного аналізу та інтерпретації для осмислення деколоніальних і цивілізаційних аспектів демодернізації, зокрема у сфері техніки та освіти. Зазначені методологічні засади забезпечують цілісне і обґрунтоване розкриття філософсько-теоретичних аспектів проблеми демодернізації.

Результати дослідження. У процесі дослідження виявлено, що демодернізація в Україні має, передусім, ціннісну природу. Вона зароджується як реакція на незавершені проекти модерності й на втому суспільства від «великого наративу» прогресу [3]. Аналіз текстів О. Еткінда та М. Мінакова демонструє, що пострадянський транзит ставить під сумнів лінійність історії й детермінує пошук альтернативних моделей розвитку [3]. У цьому дискурсі концепція множинних модерностей Ш. Айзенштадта відкриває можливість для синтетичних стратегій, у яких модернізаційні й демодернізаційні тенденції співіснують [10]. Таким чином, демодернізація постає не лише як регрес, а і як потенційно творчий процес переосмислення модернізаційного проекту. Соціокультурні практики, що виростають з цього процесу, корелюють із прагненням до локалізації та відновлення ідентичності. Цей висновок стає точкою відліку для подальших спостережень.

Політичний вимір демодернізації проступає крізь реформаторські коливання, зафіксовані у новітній українській історії. Аналіз матеріалів В. Парлюка підтвердив, що заявлений курс «від трансформації до модернізації» досі супроводжується непослідовністю інституційних змін [5]. Замість стабільної модернізаційної «лінії» спостерігаємо маятниковий рух, що посилює суспільну фрагментацію. Ця непослідовність створює сприятливий ґрунт для ревіталізації неотрадиціоналістських ієрархій [7]. Отже, державні реформи не обов'язково гарантують поступальний розвиток – вони можуть ініціювати відкот до доіндустріальних форм влади. Показово, що саме в періоди політичної турбулентності активізуються актори, які бачать своє майбутнє у «поверненні» до структур патронально-клієнтістських відносин. Це проливає нове світло на амбівалентність політичних перетворень.

Освітня сфера є дзеркалом суспільних зрушень і водночас інструментом подолання демодернізаційного імпульсу. Концепція «епістократії освіти» В. Андрушенка пропонує змістовний контрапункт, наголошуючи на ролі знання як джерела легітимної влади [1]. Однак порівняння з емпіричними даними про освітні ландшафти вказує на неспроможність університетів швидко перевиначити себе у контексті нових викликів [8]. У результаті виникає парадокс: освіта формально приймає модернізаційні гасла, але фактично тиражує застарілі ціннісні матриці. Практичні ініціативи з розвитку соціальної відповідальності вчителів демонструють, що трансформативна педагогіка може стати чинником ресакралізації громадянської етики [4]. Однак такі програми залишаються локальними

«острівцями» інновації в морі інерційних практик. Без системної підтримки вони не здатні змінити загальну траєкторію. Це підкреслює взаємозалежність освітньої та суспільної модернізації.

Демографічний аналіз О. Рудницького засвідчив, що кількісно-якісні зміни населення безпосередньо корелюють із коливаннями між модернізацією та демодернізацією [6]. Під час демографічного переходу зниження народжуваності й старіння населення створюють відчуття «кінця прогресу». У суспільній свідомості це стимулює ностальгію за патріархальними цінностями, що підживлює демодернізаційні наративи [3]. Крім того, міграційні потоки молоді призводять до «вимивання» креативного потенціалу, ускладнюючи технологічне оновлення. Таким чином, демографічні тренди виступають як об'єктивний чинник, що посилює регресивні настрої. Показово, що державні стратегії омолодження робочої сили нерідко залишаються декларативними. Наслідком є структурний дефіцит модернізаційних агентів.

Технологічний вимір виявляє подвійність прогресу. Стаття К. Круз демонструє, що деколоніальна критика техніки оскаржує універсалістський пафос західної Модерності [9]. З одного боку, відмова від експлуатативних технологій виглядає як поступ. З іншого – відчуття «деколонізаційного перепочинку» може акумулювати недовіру до наукового знання. У цьому сенсі демодернізація може маскуватися під етику справедливості, фактично блокуючи технологічні інновації. Однак автор вказує, що технічний дизайн «знизу-вгору» здатен поєднати емансипативний потенціал із локальними культурами [9]. Це відкриває простір для «м'якої» ремодернізації. Отже, технологічні рішення залишаються ключем до уникнення пастки демодернізації.

Інфраструктурні війни ХХІ століття стають ще одним «майданчиком» навмисної демодернізації. С. Грем аналізує, як ураження енергетичних та транспортних мереж перетворює мегаполіси на «темні острови» [11]. Такі дії повертають громади до доіндустріального стану, демонструючи крихкість модерного укладу. Український досвід масових атак на критичну інфраструктуру підтверджує актуальність концепції «вимкненого міста». Парадоксально, але руйнація мереж підсилює солідарність і саморганізацію населення, створюючи базу для «відновлювальної модернізації». Це свідчить, що демодернізація не є незворотною. Водночас масштабні втрати ресурсів поглиблюють економічний розрив із розвиненими країнами. Отже, інфраструктурна вразливість стає потужним каталізатором циклічності розвитку.

Культурно-символічні виміри демодернізації проступають у мистецтві перехідного періоду. Стаття Лі Джей-йон показує, як художні практики відтворюють «тривогу переходу» та прагнення повернути час назад [12]. Іронічна деконструкція модерних міфів переплітається з естетикою руїни. Це підсилює суспільний сентимент «втраченого майбутнього». Водночас художні репрезентації можуть виступати лабораторією альтернативних утопій, де відбувається переосмислення модернізаційних стандартів. Таким чином, культурна сфера стає простором боротьби між ретротопічними і постпрогресивними сценаріями. Отримані дані засвідчують високий індекс цитування мотиву демодернізації у візуальних мистецтвах перехідних культур. Це доповнює загальну картину полісемантичної природи явища.

У випадку окупованих територій демодернізація набуває форми цілеспрямованої політики. Дослідження Т. Маляренко та Б. Кормича демонструє концепт «повзучої демодернізації» економічних систем Донбасу й Криму [13]. Планомірна деградація промислових об'єктів, блокування інвестицій та вивезення обладнання руйнують основи регіональної модерності. Це веде до формування залежної, напівнатуральної економіки, що обслуговує інтереси окупаційної влади. При цьому відновлення інфраструктури після

деокупації вимагатиме значно більших ресурсів, ніж первинне будівництво. Суспільні наслідки проявляються у деформації ринку праці та посиленні патерналістських настроїв. Зазначене підкреслює політичний вимір демодернізаційних практик, які, будучи інструментами війни, ускладнюють післяконфліктну реінтеграцію.

Історико-філософський аналіз текстів В. Андрущенка засвідчив, що гуманістичний раціоналізм є необхідною передумовою протидії демодернізації [2]. Автор глибоко реконструює лінію Просвітництва, показуючи її евристичний потенціал у кризові епохи. Однак його концепт «просвітницької одісеї розуму» натрапляє на дилему: чи здатні універсальні ідеї залишатися переконливими для суспільства, що переживає екзистенційну втому? Емпіричні дані свідчать, що пряма апеляція до раціоналістичного оптимізму сприймається як анахронізм у медіа-просторі постправди. Таким чином, гуманістичний проєкт має бути переосмислений у діалозі з деколоніальними та еко-філософськими критиками. Лише тоді модерність отримає шанс на «адаптивне продовження» без втрати ядра. Цей висновок активізує питання про оновлення просвітницької парадигми.

Модель множинних модерностей пропонує інструментальний фрейм для інтерпретації суперечливих соціальних процесів. Аналіз робіт Ш. Айзенштадта й українських авторів показує, що модернізація ніколи не була єдиним шляхом, а завжди постає як мережа локальних траєкторій [10]. Це означає, що демодернізація може бути лише однією з «багатьох модерностей», а не їхнім антитезисом. Проте практичні наслідки такої концептуалізації залишаються дискусійними. Змішування модерності з демодернізацією ускладнює вироблення стратегічних політик розвитку. Ризик полягає в нормалізації регресу під виглядом «альтернативної траєкторії». Тому важливо розрізнити креативне культурне розмаїття і відверті деградаційні процеси. Така диференціація має спиратися на чіткі індикатори соціального прогресу.

У рамках дослідження проведено контент-аналіз української наукової періодики за 2016–2025 рр. У статтях, присвячених освіті, демодернізаційні мотиви з'являються у зв'язку з кризою академічної мобільності. Часта згадка про «витік мізків» корелює з песимізмом щодо глобальної конкурентоспроможності університетів. При цьому риторика демодернізації перетинається з дискурсом про «цифровий колоніалізм» світових EdTech-платформ. Така семантична конвергенція відображає страх перед втратами суверенітету в галузі знань. Водночас зафіксовано зростання інтересу до локальних педагогічних практик, що протистоять гомогенізації. Це підтверджує гіпотезу про діалектичний характер сучасної демодернізації.

Кейс-стаді освітніх ініціатив показав, як низові проєкти сприяють формуванню культури соціальної відповідальності [4]. Програми медіаграмотності, що реалізуються в українських школах, формують у молоді критичний підхід до інформації. Це потенційно зменшує вразливість до демодернізаційної пропаганди. Проте широке впровадження подібних курсів упирається у фінансові бар'єри та нестачу підготовлених кадрів. Локальні успіхи залишаються точковими явищами, не здатними переламати загальнонаціональну тенденцію. Тим не менш, результати кейсу доводять, що інноваційна педагогіка є ефективним протиотрутом проти культури регресу. Головним викликом стає масштабування цих ініціатив у стратегію державної політики.

Аналіз соціальних мереж показує, що поняття демодернізації активно використовуються у медіадискурсі під час пікових політичних криз. Найчастіше воно слугує маркером «зради» або «реваншу». Такі емоційні конотації спрощують складні соціальні процеси до дихотомії «прогрес – регрес». Це створює комунікативні бульбашки, де будь-який компроміс інтерпретується як поразка модерного проєкту. У результаті суспільний діалог поляризується та втрачає здатність до раціональної рефлексії. Дослідження демонструє необхід-

ність вироблення «обережної лексики» для опису соціальних відкатів. Така лексика могла б слугувати інструментом конструктивної критики без згубної ідеологічної надмірності.

Показником демодернізації стає й деградація наукової інфраструктури. Експертні опитування свідчать про хронічне недофінансування фундаментальних досліджень. Молоді науковці дедалі частіше обирають шлях еміграції або переходу до бізнес-сектору. Це посилює розрив між освітніми практиками та реальними інноваційними процесами. Втрата наукової автономії й орієнтація на короткотермінові прикладні проекти ведуть до «забуття» фундаментальних галузей. Таким чином, наукова демодернізація фіксує інституційний бік відкату. Її подолання потребує синхронізації з культурними й політичними реформами, інакше ефект буде короточасним.

Дані про інформаційні війни показують, що демодернізаційні наративи активно експортуються зовнішніми акторами. Стратегії дезінформації концентруються на дискредитації демократичних інститутів та руйнуванні довіри до наукового знання. Ця тактика визнає модерність як сердечну точку вразливості, атакуючи її через підозру й цинізм. Алгоритмічні платформи підсилюють вплив подібних меседжів, формуючи резонансні хвилі недовіри. Медіаграмотність населення прямо корелює з рівнем стійкості до цих атак [4]. Тому інформаційна гігієна виявляється не менш важливою за економічні реформи. Її брак неминуче веде до когнітивної демодернізації.

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що демодернізація є багатовимірним явищем із чіткою політико-економічною, культурною та технологічною складовою. Вона не зводиться до простого регресу, а має потенціал продуктивного критицизму щодо західноцентристського проекту. Разом із тим, демодернізаційні процеси стають небезпечними, якщо супроводжуються деградацією інституцій і насильницьким стиранням модерних здобутків. Їхня сила полягатиме у здатності експлуатувати слабкі місця модерності – демографічні, інформаційні, інфраструктурні. Запобігти негативним сценаріям може лише цілісний підхід, що поєднує просвітницькі цінності з критичною рефлексією деколоніальності. Така синергія здатна забезпечити «адаптивну модернізацію». У протилежному разі суспільство ризикує застрягти в циклічному відтворенні криз.

Отримані емпіричні та теоретичні дані підтверджують гіпотезу про діалектичну ко-екзистенцію модернізації й демодернізації в Україні. Різні соціальні сектори демонструють асинхронні темпи розвитку, створюючи мозаїчний ландшафт. Елементи високотехнологічної економіки сусідують із напівфеодальними практиками, а цифрові медіа слугують каналами як для прогресу, так і для регресу. У цьому контексті стратегія «керованої множинності» виглядає найперспективнішою. Вона передбачає селективне стимулювання модернізаційних ініціатив, поєднане з критичним моніторингом регресивних трендів. Ключову роль відіграють освітні й наукові інституції, здатні виробляти стійкі ціннісні орієнтири. Таким чином, майбутнє України залежатиме від того, чи зможе вона перетворити демодернізацію з загрози на ресурс творчого оновлення.

Висновки. Підсумовуючи проведене дослідження, з'ясовано, що демодернізація в українському та ширшому східноєвропейському контексті є не лінійним «відкатом», а багатовимірним, діалектичним процесом, де регресивні та прогресивні тенденції співіснують і взаємно посилюють одна одну. Вона живиться політичною непослідовністю, демографічними зсувами й інформаційними війнами, створюючи мозаїчний ландшафт «гібридних» модерностей. Ключові ризики пов'язані з деградацією інститутів, ураженням критичної інфраструктури та нормалізацією патримоніальних практик, які підміняють справжні модернізаційні проекти риторикою «альтернативного розвитку». Отже, демодернізація

може перетворитися на системну пастку, якщо суспільство не виробить інструментів для її своєчасного розпізнавання й стримування.

Другий висновок стосується ролі освіти, науки та технологій у протидії демодернізаційним сценаріям. Концепт «епістократії освіти» та практики трансформативної педагогіки демонструють потенціал знання як бази легітимної влади й соціальної відповідальності. Разом із тим університетські структури залишаються вразливими до фінансових і кадрових дефіцитів, що загрожує науковій демодернізації. Технологічна сфера двозначна: деколоніальні підходи до дизайну техніки відкривають можливості «м'якої ремодернізації», але водночас радикальна критика може блокувати інновації. Узгодження цих позицій потребує поєднання етичної чутливості з прагматичною орієнтацією на відкриту науку та високі стандарти дослідницької автономії. Системна підтримка освітніх і наукових інститутів є вирішальною умовою сталого модернізаційного поступу.

По-третє, стратегічне управління множинністю модерностей вимагає «адаптивної модернізації», що інтегрує просвітницькі цінності з критично-деколоніальним баченням і чіткими індикаторами прогресу. Такий підхід передбачає селективне стимулювання інновацій, розбудову інформаційної гігієни та протидію інституційному регресу через прозорі механізми контролю й підзвітності. Реалізація цих заходів можлива лише за умови широкої суспільної коаліції, що об'єднує державу, академічний сектор і громадянське суспільство. Успіх означатиме трансформацію демодернізації з екзистенційної загрози на ресурс критичного оновлення, здатного зміцнити ціннісну та інституційну основу українського поступу у XXI столітті.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В. Епістократія освіти. *Вища освіта України*, 2021, № 2, С. 5–12.
2. Андрущенко В.П. *Просвітницька одиссея розуму*. Київ : Знання України. 2025. 524 с.
3. Еткінд О., Мінаков М. Пострадянський транзит і демодернізація. Ідеологія і політика. 2018. № 1(9). С. 4–13. <https://www.ideo-pol.org/wp-content/uploads/2018/11/2018%201.%202.%20UKR.%20Introduction%20Etkind%20Minakov%20Final.pdf>
4. Мохонько В.А. Практичні кроки для розвитку соціальної відповідальності освітян та трансформативної освіти. *Цифрова культура: медіаграмотність, соціальна відповідальність, права людини*. К.: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 28-30.
5. Парлюк В. І. Політичні реформи в Україні: перехід від трансформації до модернізації. *Грані*, 2025, (1), С. 47–52.
6. Рудницький О.П. Історична еволюція чисельності населення України у світлі теорії демографічного переходу. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 3. С. 3–16.
7. Савельєв Ю. Антиномії суспільства пізнього модерну: Східна Європа у небезпеці демодернізації. Ідеологія і політика. 2018. № 1(9). С. 14–63. <https://www.ideo-pol.org/wp-content/uploads/2018/11/2018%201.%203%20UKR.%20Saveliev.%20%20Demodernization.pdf>
8. Терепищій С. О. *Сучасні освітні ландшафти*. К.: «Фенікс», 2016, 309 с.
9. Cruz C.C. Decolonizing Philosophy of Technology: Learning from Bottom-Up and Top-Down Approaches to Decolonial Technical Design. *Philos. Technol.* 2021, 34, pp. 1847–1881. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13347-021-00489-w>
10. Eisenstadt S. N. Multiple Modernities in the Framework of a Comparative Evolutionary Perspective. In W. Wimmer & R. Köhler (Eds.), *Understanding Change: Models, Methodologies and Metaphors* (pp. 199–218). London: Palgrave Macmillan. 2006, DOI: https://doi.org/10.1057/9780230524644_14

11. Graham S. Switching Cities Off: Urban Infrastructure and US Air Power. *City*, 2006, 9(2), pp. 169–194. DOI: <https://doi.org/10.1080/13604810500196956>
12. Jae-eon L. De-Modernization and the Search in the Transition Period. *Art in Translation*, 2022, 14(4), pp. 398–409. DOI: <https://doi.org/10.1080/17561310.2022.2163086>
13. Malyarenko T., Kormych B. Russian policy towards the economy of occupied Ukrainian territories: crawling de-modernization. *Eurasian Geography and Economics*, 2023, 64(2), pp. 220–237. DOI: <https://doi.org/10.1080/15387216.2023.2167097>

PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF DEMODERNISATION IN POST-SOVIET SOCIETY

Viacheslav Semyk

Drahomanov Ukrainian State University,

Department of Social Philosophy, Philosophy of Education and Educational Policy

Pyrohova str., 9, 01601, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0000-3984-1438>

The article is devoted to the philosophical and theoretical analysis of the phenomenon of demodernization in the Ukrainian and wider Eastern European context. It proceeds from the assumption that demodernization is not a simple regression, but a complex dialectical process in which contradictory modernization and anti-modernization tendencies interact. The aim of the study was to clarify the essence of demodernization, identify its key determinants and assess the consequences for social development. The methodology is based on conceptual analysis, historical and comparative approach, systemic and critical analysis, which made it possible to integrate socio-philosophical, demographic, political and economic and cultural data. The article shows that political inconsistency, demographic shifts, information wars and institutional degradation form a favorable ground for demodernization processes. At the same time, education, science and technological innovations have the potential to become a countermeasure to these trends if they are provided with systemic support and integrated into the strategy of “adaptive modernization”. The author emphasizes the need for a critical-decolonial rethinking of educational values, which will allow transforming demodernization from a threat to a resource for renewal. The results obtained indicate the need for the formation of a “managed plurality” of modernities, which involves selective stimulation of innovations, transparent accountability mechanisms and developed information hygiene. The proposed theoretical conclusions can be used to develop state and public policies aimed at preventing regressive scenarios and strengthening the institutional stability of society. It is shown that the strategic management of the plurality of modernities requires “adaptive modernization”, which integrates educational values with a critical-decolonial vision and clear indicators of progress. This approach involves selectively stimulating innovation, building information hygiene and counteracting institutional regression through transparent mechanisms of control and accountability. The implementation of these measures is possible only under the condition of a broad public coalition that unites the state, the academic sector and civil society. Success will mean the transformation of demodernization from an existential threat to a resource for critical renewal.

Key words: demodernization, multiple modernities, adaptive modernization, education, social responsibility.